

21.1.2010

Vänö
Vänner
rf.

VÄNÖ BYAPLAN 2010

EUROPEISKA JORDBRUKSFONDEN FÖR
LANDSBYGDSUTVECKLING: EUROPA
INVESTERAR I LANDSBYGDSOMRÅDEN

Innehållsförteckning för Vänö byaplan

1.1. Hur byaplanen kom till.....	3
2. Vänö historia	3
3. Nuläge.....	5
3.1. Invånare.....	5
3.1.1 Service/utbud i byn.....	6
3.1.2 Verksamhet i byn	6
3.2. Miljö	7
3.2.1 Bymiljö och odlingslandskap.....	7
3.2.2 Gårdarna.....	8
3.2.3 Naturen omkring	8
4. SWOT - Problemanalys av Vänö.....	9
5. Vänö år 2030 - Vänö utvecklingsvision	10
5.1 Det värsta som kan ha hänt 2030.....	10
5.2 Det bästa som kan ha hänt 2030.....	10
5.2.1 Populationens tillväxt.....	11
5.2.2 Gemenskap.....	11
5.2.3 Naturen och miljön.....	12
6. Konkreta utvecklingsåtgärder för att nå det ideella Vänö.....	12
6.1 Naturen: några steg mot hållbar utveckling.....	12
6.2 Boende: att bygga en levande by.....	12
6.3 Tidigare diskussioner kring Vänös framtid	13
6.3.1 Näringsliv.....	13
6.3.2 Trafik.....	14
6.3.3 Bredband.....	14
6.3.4 Väg och vägbelysning.....	14
6.3.5 Framtidshuset	14
6.3.6 Post/Vänthuset	15
6.3.7 Hälsovård.....	15
7. Uppdateringen av byaplanen	15
8. Samarbeta med kommunen och skärgårdsnämnden.....	15

1. Inledning

Vänö är en ö i kommun Kimitoön och är det mest västliga bysamhället innan Västabolands stad. Vänö by har långa anor och har varit en viktig hamnplats tack vare den viktiga farleden som går norr om ön.

Idag erbjuder ön en lugn och trivsam miljö där naturen består av klippor, ångar och havet. Naturen på Vänö kan bäst beskrivas med ordet kulturlandskap, vilket understryker hur viktigt det är att människans hand syns men inte förstör landskapet. De vackra ångarna på ön hålls vackra tack vare fåren som är den enda boskaepn som hålls på ön.

Öns stora styrka är den livskraftiga bygemenskapen som upprätthålls både av fiskelaget och av föreningen Vänö Vänner.

Vänös utvecklingsvision är en levande by och ren miljö. Byn har service och människor som bor året runt eller deltid på ön. Önskvärt vore om flera flyttade ut för att bo och arbeta på Vänö. Vänöborna önskar också att utvecklingen av byn sker i samklang med traditionerna på ön, så t.ex. nybyggen verkställs i harmoni med befintlig bebyggelse och existerande bosättning.

I byaplanen beskriver vi, vänöbor och fritidsbosatta på Vänö, hur vi vill utveckla Vänö och vilka åtgärder vi kommer att vidta för att utveckla dessa i mån av möjlighet.

Vår målsättning är att skapa förutsättningar för en positiv befolkningsutveckling på Vänö, samt förutsättningar för en hållbar utveckling i ekonomiskt, ekologiskt och socialt hänseende. I detta arbete vill vi aktivera byborna.

1.1. Hur byaplanen kom till

Byaplanen fick start genom Vänö Vänner's medlemskap i förening Finlands Öar rf som höll i trådarna för projektet Stepping stones som skulle hjälpa de olika byarna på öarna i Sydvästra Finland att skapa egna byaplaner som hjälp i deras utveckling. Mycket av planen har skapats i samarbete med projektledaren Kristin Mattsson. Själva arbetsgruppen som sammanställt planen består av Eelin Hoffström, sekreterare i Vänö Vänner rf och Pirjo Hoffström, ordf. för FÖSS och styrelsemedlem i Vänö Vänner samt medlem i skärgårdsnämnden i kommun Kimitoön.

Projektet Stepping Stones har haft som målsättning att stöda bybornas egna möjligheter att påverka sin framtid och hållbar utveckling. Planeringsarbetet skall utmynna i konkreta planer för byarnas utveckling. Planen skall innehålla förslag till konkreta åtgärder/projekt genom vilka de uppställda målsättningarna uppnås. Byaplanen skall också fungera som överförbara modellexempel på hur en lokal planeringsprocess kan förverkligas och därmed stöda planeringen på kommunal och regional nivå.

Under arbetet med byaplanen har vi haft två möten var vi i den ena presenterades själva konceptet och den andra diskuterade Vänös framtid och de konkreta projekt som kunde utveckla livet på ön. I

dessa möten deltog diverse representanter från Vänö by. Projektledarens roll var mera att agera som stöd och organisatör. Träffarna pågick med och utan projektledaren. Därtill gjordes en enkät i byn för att få mera specifika uppgifter, blanketten delades ut åt alla hushåll. Enkäten skickades ut till de adresser som hörde till Vänö Vänners medlemslista. Därutöver delades enkäten ut till postlådorna i byn, fördes ut direkt till husen och stugorna runt om på Vänö.

2. Vänö historia

Namnet Vänö kommer enligt traditionen från det arkaiska namnet för orrehonan *Väna* [uttalas vena] där av Vänö.

På Vänö har det alltid funnits befolkning eftersom skärgården har erbjudit näring i form av säl, fågel och fisk, även då det på fastlandet varit dåligt om mat. Inte att glömma är de viktiga lederna som passerar Vänö. Redan vikingarnas viktiga österled passerade Vänö. Vikingarnas rutter blev senare de nordiska kungahusens far till St. Petersburg. Havet kring Vänö har alltså sett många tusen år av sjöfart.

Vänö nämns i olika handlingar innan 1700-talet främst tack vare kapellet som funnits på ön. Kapellets anor är oklara men redan på 1600-talet nämns kapellet på Vänö. I samband med kapellet har det även funnits en begravningsplats som var i användning ända tills det gamla kapellet brann ner. Det nuvarande kapellet byggdes, i det gamla kapellets stil, år 1975 med hjälp av ett internationellt Rotary läger.

Vänö är helt privat ägt och har sin traditionella uppdelning i sju gårdar från storskiftet i början av 1900-talet. Ön och de omkringliggande holmarna är delade mellan dess sju gårdar. Det är först på 60-talet som den egentliga sommarbosättningen på ön och holmarna tog fart och intresset från statens sida att skapa en naturpark i området började formas. Vänös sju hemman heter Andersa, Steins, Mårds, Pellas, Nygårds (Skräddars), Bergs och Klints. Formen på byn har ändrats mycket med landhöjningen och i dag har uppdelningen i Väster- och Österby så gott som slopats.

Huvudnäringen på Vänö har främst varit fiske ända fram till 80-talet då turismen tagit över. Och eftersom hemmanen drev självhushållning så var kontakten till fastlandet ofta bunden till fisket och försäljningen av fisken. Behovet av en butik har egentligen vuxit fram först på 60-talet då sommargästerna började komma till ön. Den café- och butikverksamhet som i dag drivs på ön började på 80-talet.

Språket på Vänö är enligt tradition svenska men i över tjugo år har det även funnits bybor som har finska som modersmål. I och med globaliseringen som sker över allt i världen börjar vi även ha besökare och sommargäster med andra modersmål.

Vänö har inte haft en egen skolbyggnad och senast skolgång skett på ön skedde det i form av ambulerande skolor på 1920-talet. Barnen från Vänö har alla gått i olika skolor på 60-talet gick barnen i Högsåra skola, i slutet av 80-talet gick ett barn i Rosala skola och de senaste skolbarnen har gått i skola i Söderlångvik och Dalsbruk. Barn som gått i skola då det fanns en indelning i högstadium och lågstadium har gått i Dragsfjärdshögstadium.

Vänös befolkningsutveckling kan ses i följande diagram.

Åren	Invånarantal
1791-1802	71+25 Inhysningar
1862-1868	51+22 Torpare + 5 Inhysningar+ 26 Tjänstefolk
1869-1878	64+33 Torpare + 27 Tjänstefolk+33+9 Försvarslöse
1879-1888	59+31 Torpare+ 23 Tjänstefolk+4 Förvaltare
1896-1905	74+23 Tjänstefolk+2 Arbetare+8 Försvarslöse
1906-1914	64 + 11 Tjänstefolk
1916-1925	74+11 Till militärfamiljer hörande +1 Arbetare+ 4 Tjänstefolk
1954	47
1973	15
1986	19
2004	18
2006	ca. 20

Källa: Jussi Nordqvist, Bosättningsutredning om byarna i Åbolands yttre skärgård, Region Åboland, 2007

3. Nuläge

3.1. Invånare

Enligt Finlands statistikcentral finns det ingen enskild information om invånarna på Vänö, eftersom Vänös befolkning räknas ihop med bland annat Kasnäs befolkning. Därför bygger följande information på räkning efter antagande av vilka personer som är skrivna. En stor procent av de skrivna invånarna på Vänö har bostad någon annanstans och är skrivna här av olika orsaker. Invånarbeskrivningen här utgår alltså från de personer som meddelat sig skrivna på Vänö.

På Vänö bor det i dag 21 personer året om (16.11.2009).

Andersa: 2 personer

Steins: 4 personer

Hembacken (tidigare del av Steins): 5 personer

Nygårds: 1 person

Söderme (tidigare del av Nygårds): 2 personer

Fritjofs (tidigare del av Nygårds): 1 person

Näset (tidigare del av Nygårds): 3 personer

Pellas: 2 personer

Bergs: 1 person

Av dessa är 9 kvinnor och 12 män, 3 är registrerade som finskspråkiga. Namnen som är märkta med fetstil är de gamla hemmanen, medan de övriga namnen är nya namn på tomtarna.

Ut över dessa finns det deltidboende som äger sin stuga och här har vi räknat dessa enligt 4 personer per stuga och detta resulterar i 152 personer (38 stugor). Dessutom finns det 28 hyrstugor som är på långtidshyra och dessa resulterar i ca 112 personer.

Det har skett en utveckling i näringslivet på Vänö under de senaste 40 åren. Enligt tradition har Vänö varit väldigt långt självförsörjande med en liten extrainkomst som kommit ur försäljning av fisk. Fisket har från att ha varit huvud inkomstkällan gått till att vara en osäker fritidssysselsättning. I dag har vi enbart en fiskare på Vänö. Istället har turismen fått ett starkt fotfäste på ön. Så gott som alla bofasta får någon form av inkomst från turismen. All verksamhet som finns på ön är företagsverksamhet, ingen är anställd utan alla är företagare. Många har en huvudsyssla och många bisysslor. Många av invånarna har stuguthyrning som en bisyssla.

3.1.1 Service/utbud i byn

I samband med hamnen finns ett café och en butik, som båda fungerar under namnet Strandhugget. Gästhamnen, som sköts av fiskelaget, erbjuder vatten och elektricitet till båtgesterna. Hamnen har ca 40 båtplatser. Vid hamnen finns en sopterminal och ett grilltak.

Det finns en hyrbastu och badtunna. Samt sex stugor som hyrs på veckobasis.

I kapellet ordnas gudstjänster ungefär tre gånger per sommar. Det ordnas även en gudstjänst på annandag jul, då sällan i kapellet, utan hellre i ett uppvärmt utrymme som Kulturhuset eller hemma hos någon. Prästen kommer från Hitis för att hålla gudstjänsterna. I kapellet har det även ordnats vigslar på sommaren.

Kulturhuset i mitten av byn fungerar som samlingsplats på Vänö. Föreningen Vänö Vänner rf har renoverat ett före detta fårhus till ett kulturhus. Föreningen står även för de aktiviteter som ordas i Kulturhuset under sommaren och även på andra tider om året. Huset kan hyras till privata ändamål som bröllop eller andra fester. Catering kan beställas från Strandhugget.

Vänö naturstig går till norra delen av ön och är ungefär 1,5 km lång. Vid stigen finns tavlor som berättar om öns historia och natur.

På Vänö finns det även färdigheten att ordna temavandringar, som spökturen som startade sommaren 2009. Spökturen fungerar som en inblick i öns kulturarv och historia. Guiden använder sig av den lokala folkloren och skapar en helhetsbild av ön genom att besöka de ställen som berättelserna hänvisar till.

Vänö fungerar även som ett av målen i Skärgårdshavets naturskola och på Vänö finns utrustning med vilken man kan undersöka stranden, vattenkvalitén, och havsbotten. Till utrustningen hör även en fladdermus detektor med vilken man kan lyssna på de ultraljud som fladdermöss sänder.

3.1.2 Verksamhet i byn

Vänö fiskelag har hand om gästhamnen och ishuset som finns i hamnen. Fiskelaget sköter dessutom fiskevattnen.

Vänö Vänner rf är en förening vars huvudsakliga uppgift är att skapa en kontakt mellan de fastbosatta och säsongboarna. Föreningen ordnar mångsidigt program under sommaren och

försöker ordna några sammankomster även under de andra tiderna om året. Dessutom ordnas, så gott som årligen, en föreningsresa, under vilken Vänö Vänner har utforskat samtliga baltiska stater och Gdansk i Polen och påsken 2010 åker Vänö Vänner till Öarna Eigg och Skye i Skottland. Samarbetet med den skotska ön Eigg har vuxit fram ur samarbetet med de europeiska små öarna i associationen ESIN. I samband med detta utbyte har vi även ordnat ett veckoslut med en skotsk orkester som lärde oss Celidh danser och en Skottlands sitz. Vänö Vänner står även för verksamheter som linedance och barnklubb, för att öka trivseln på ön. Vänö Vänner jobbar också för en hållbar utveckling av ön och har startat projektet Vänö framtidshus, senare Vänö Alstegen ab, för att skapa långtidshyresbostäder på Vänö.

De återkommande festerna som ordnas på Vänö under sommaren är midsommarfesten, den traditionella Vänödagen och träbåtsdagen vilka brukar vara välbesökta. Midsommardagsfesten riktar sig till ungdomar och då brukar vi ordna program i stil med karaoke och spel. Vänödagen erbjuder program för hela familjen på dagen och dans på kvällen. På träbåtsdagen görs en utfärd med traditionella träbåtar och så är det dans på kvällen. Utöver dessa fester har det även ordnats Linedance lördag var Southcoast dancers står för programmet och Vänö Vänner för korvgrillningen och under planering för sommaren 2010 är en rock lördag var ett rockband bjuds in för att spela och sedan sköts underhållningen av en vinyl dj.

3.2. Miljö

3.2.1 Bymiljö och odlingslandskap

Byns åretruntbosättning är belägen på den södra sidan av ön. Miljön kring byn består av gammalt kulturlandskap som har skapats av djurhushållning under flera hundra år. Varje gård hade tidigare ett tjogotal får, några kor, hönor, grisar och många hade hästar. Kor och får gick fritt på ön och betade. Runt de små åkrar där man har odlat bl.a. potatis och tobak har man byggt stengärdesgårdar för att hindra boskap att förstöra odlingarna. Under sommarmånaderna fördes kor och får bort till mindre öar och man lät höet växa på ängarna på Vänö till djurens vinterfoder. Också lövtäckt idkades. Av det vittnar många krokiga trädstammar. Allt detta har format naturen till det som vi anser vara den typiska skärgårdsmiljön med sina typiska eller sällsynta växter, värt att spara åt kommande generationer. I dag fortsätter en fårfarm med detta miljöarbete. De betande fåren håller landskapet öppet.

Naturen utanför byområdet är mångsidig med ängar, hedar, sandstrand och skog av enbuskar och klibbal. Föreningen Vänö Vänner upprätthåller en naturstig med informationstavlor och -häften. Stigen leder till norra sidan av Vänö där det finns stränder med släta klippor, slipade av istid och havet samt fornstränder. Naturstigens syfte är att leda besökare så att de inte vandrar hur som helst på ön och samtidigt informera – ett sätt att styra turismen på ett hållbart sätt. I samma syfte har föreningen satt informationstavlor längs vägarna.

På östra sidan av Vänö var kapellet finns. Miljön nära kapellet består av ljunghedar. Jordmånen är sandig. Östra udden, kallad Kappalsudden, består av grov sand, stenar och flyttblock och sägs vara en del av Salpausselkä III, åsen som bildats av istiden då ismältningen stannade för en tid. Åsen blir emellan osynlig under havet men kommer upp på flera ställen i skärgården. Bl.a. ön Jurmo är en del av Salpausselkä. Nära kapellet finns också en långgrund vik, där det finns en allmän sandstrand som är barnvänlig och som används flitigt av både bofasta och sommargäster.

3.2.2 Gårdarna

Byn består av 9 hus av vilka 8 är året om bosatta. Förut fanns det två skilda byar på ön: Österby och Västerby. Till Österby hörde gårdarna Bergs, Pellas, Mårds, Skräddars (Nygårds) och till Västerbyn Stens och Andersa. Ca 100 meter från hamnen finns också Maraholmen, en skild holme, som tidigare har varit året om bosatt och hör till Vänö by. Dessa gårdar har ursprungligen också ägt de ca 150 holmar i Vänö arkipelag. Numera har många holmar sålts till privata och till forststyrelsen (nationalparken). Gårdarna har till en del också splittrats i arvsskifte.

3.2.3 Naturen omkring

Nationalparksområden: Vänö tillhör Skärgårdshavets Nationalparks samarbetsområde. Markområden till parken köps främst innanför samarbetsområdets gränser. De flesta markuppköpen gjordes på 1980-90 talen. Nationalparkerna i Finland förvaltas av forststyrelsen. På själva Vänö är all mark i privatägo men från Vänö arkipelag har flera holmar sålts till parken. Av dessa är en del skyddsområden men där finns även öar som är ämnade som besöksmål som t.ex. Yxskär. Forststyrelsen har aktivt infört möjligheter för privatföretagare att använda nationalparkens områden för sin verksamhet. Man kan göra ett nyttjande- eller samarbetsavtal med nationalparken om att använda deras markområden till olika ändamål: som betesmark, för naturturism o.s.v. Skärgårdshavets Nationalpark togs år 2007 med i den Europeiska PanParks-kedjan, vilket betyder att man strävar efter att utveckla en hållbar naturturism inom parken och dess samarbetsområde. Detta kan medföra bättre möjligheter för att livnära sig med naturturism i den yttre skärgården. Nationalparken har publicerat sin strategi för naturturismen i Skärgårdshavet på hösten 2009.

Biosfärområde: Vänö är också innanför Skärgårdshavets biosfärområde, som hör till Unescos MAB (Man and Biosphere) program. Dessa är utvalda modellområden som har internationellt sett unika natur- och kulturvärden. I biosfärområdena strävar man efter att förverkliga hållbar utveckling utgående från lokala förhållanden och traditioner. I Finland finns idag två biosfärområden, i Norra Karelen och i Skärgårdshavet. Nuförtiden finns det 482 biosfärområden i 102 länder. Biosfärområden är oftast inte bundna till någon nationell lagstiftning och innebär inte nya begränsningar eller restriktioner. Verksamheten bygger på samarbete och frivillighet mellan olika aktörer i området. Mera om Skärgårdshavets biosfärområde finns att läsa på www.turunmaanseutu.fi/biosphere/index_swe.php

Av det allmänna intresset för naturen kring om Vänö kan man dra slutsatsen att den har ett stort nationellt (och internationellt) värde. Naturen är en styrka och resurs som är oersättlig. Av tradition har skärgårdsbor själva behandlat och utnyttjat de tillgängliga naturresurserna på ett hållbart sätt. De största hoten har ofta kommit längre ifrån: miljögifterna, övergödning, överjakt av säl osv. Naturen är i obalans i dag. Nedsmutsning och övergödning av Östersjön utgör ett hot för trivseln och turismnäringen. Fisket är i trångmål p.g.a. ändringar i fiskestammen och tillökning av skarv- och sälstammen. Bara få har numera kunskap om de traditionella fiske- och jaktmetoderna, som utgör en del av skärgårdens kulturarv.

Att skydda och bevara samt att utnyttja på ett hållbart sätt de unika och värdefulla naturområdena på Vänö och i Vänö arkipelag är i markägarnas men också i allmänt intresse. Vänö Vänner upprätthåller naturstigar och ger information i detta syfte. Fårfarmare röjer och har får på bete för att bevara kulturlandskapet. Byborna sorterar hushållsavfallet och varje hushåll har en kompost. Att odla mera lokalt av grönsaker skulle vara någonting att sträva efter. Man har också intresse för att tillämpa andra ekologiska lösningar i vardagslivet i mån av möjlighet.

Andra saker att notera gällande miljön:

Avfallshanteringen sköts kommunalt. Det finns en sopterminal för sorterat avfall: papper, glas och batterier. Det finns stora behållare för blandavfall (kallad Molok) på en brygga. Behållaren, som är stora säckar, töms av Jumbo-Roope ca en gång i veckan på sommaren och en gång efter vintern. Den stora utmaningen för skärgården är att under en sommarmånad mångdubblas antalet avfallsproducenter. För tillfälliga besökare tycks det vara svårt att hitta Molok-bryggan och många springer runt i hamnen med sin sopkass, som de till slut dumpar bara någonstans.

Servicehamnen sköts av Vänö Fiskelag. Fiskelaget har tillsammans med Vänö Vänner låtit borra en brunn för att få färskvatten till hamnen. I hamnen finns en väntestuga dit också posten kommer och delas i postfack som Vänö Vänner låtit laga. Väntestugan ägs troligen av kommunen och är i stort behov av renovering.

Vägarna: Av tradition har båten varit det viktigaste fortskaffningsmedlet på ön. Man skulle ha tillgång till tomten antingen med båt eller längs en väg. Vägar fanns det inte på ön innan förbindelsebåten Rosala II började trafikera till Vänö och man kunde med den ta bilar och traktorer till ön. En ca 1 km lång väg har nu byggts från hamnen till Västerbyn. Vägen har byggts med privata medel. Någon väglag för att ta hand om vägens underhåll har man inte trots försök åstadkommit. På jorddomstolens beslut 1987 stiftades dock vägrätter till alla fastigheter som det yrkade.

4. SWOT - Problemanalys av Vänö

Fyrfältsanalys eller SWOT används helt allmänt inom företagsvärlden i olika arbetsgrupper för att starta diskussion och som hjälpredskap för djupare analys. Förkortningen SWOT kommer från engelskan; *Strengths* (Styrka) *Weaknesses* (Svaghet), *Opportunities* (Möjligheter), *Threats* (Hot). Nuläge och framtid beskrivs både positivt och negativt.

Swot-analysen har gjorts, dels på möten som arbetsgruppen haft dels på diskussionsforumet på Stepping Stones – projektets nätsidor.

Egna stycken har getts åt frågor som behandlades mera ingående.

Det som framkommit på diskussionsforumet är utmärkt med parenteser (nätforum).

Styrkor

Miljön och naturen
Social gemenskap
Trygghet
Föreningshuset "Kulturhuset"
Liten trafik

Svagheter

För få bosatta på Vänö (nät-forum)
Skola och dagis saknas (nät-forum)
Bostäder saknas (nät-forum)
Långt avstånd till fastlandet (nät-forum)

Förbindelsebåtens rutter och tidtabell (på nät-forum)

Möjligheter

Byggandet av nya bostäder (Ahlstegen Ab)

Turism: B&B, gårdsturism, dagsturism

– möjligheter till distansarbete. Med nuvarande Wimax-anslutningar kan man jobba problemfritt med dator.

– Möjligheter till bredband är en förutsättning för distansarbete. Tillgång till fiberkabel och bredbandsanslutning skulle vara bra. (på nät-forum)

– öppnandet av småskalig industri (på nät-forum)

Hot

– Avbefolkning,

– Finns inte jobb

– Det är inte lätt att få bostad/hus i byn vilket gör det svårt att öka inflyttningen.

5. Vänö år 2030 - Vänö utvecklingsvision

5.1 Det värsta som kan ha hänt 2030

I denna framtidsvision återvänder vi till Vänö 2030 och vi ser att våra värsta mardrömma har gått i uppfyllelse. Denna bild skapades på ett byamöte 21.11.2009.

Vänö om tjugo år är svårt att nå eftersom förbindelserna till ön har försämrats till den grad att ön knappt går att nå. När man sedan kommer till själva ön finner man en massa tomma hus som står och förfaller eftersom det skett en markant avbefolkning av ön. Naturen är igenvuxen och svår genomkomlig, de forna betesmarkerna är ett minne blott.

En annan mardröm har att göra med överbeskyddning av ön. Ön skulle vara ett naturreservat med landstigningsförbud. Men även andra sidan av slanten, med ett livlöst nedsmutsat hav är en mardröm. Byn får inte heller bli ett museum eller en turistby som stagnerat på någon nostalgisk och pittoresk bild av vad en skärgårdsby bör vara.

5.2 Det bästa som kan ha hänt 2030

Denna framtidsvision motsvarar den föregående, men vi återvänder till drömmarnas Vänö var vi möter en livskraftig by med en befolkning bestående av olika ålderskategorier. Ön är lätt att nå genom de goda förbindelserna, vilket stöder även de olika småföretagen som de bofasta öborna livnär sig på. Byborna är självförsörjande på energi och kan till och med sälja överlopps energin till andra öar eller fastlandet. Byborna odlar egna grödor och idkar självhushållning.

Människorna ser upp till det liv som levs på ön och det finns en del som kan tänka sig att flytta ut till ön, så att en naturlig inflyttningskurva uppnås. Denna inflyttning stöds av de olika formerna av boende på ön i form av hyreshus, men även en del hus som kan köpas och även en form av socialtboende som gör att äldre kan stanna kvar hemma på ön längre.

Kommunikationerna är utmärkta och internet och andra trådlösa medier stöder öns distansarbetare. På fritiden finns olika aktiviteter som stärker samarbetsandan mellan de olika åldersgrupperna och de olika individerna. Det finns dessutom möjlighet att få kommunal service i form av hälsovård, dagvård och olika kanslitjänster på ön. Det finns dessutom tillgång till en publikdator som öborna får använda gratis.

Av dessa två visioner kan vi utläsa följande viktiga ämnen.

5.2.1 Populationens tillväxt

Visionerna för populationen varierar mycket, vi är emellertid överens om att det bör ske en ökning av invånarantalet på Vänö för att ön ska kunna utvecklas. Invånarantalet har sedan 80-talet hållit sig ganska lika men med en ökning av inflyttare utan tidigare band till ön. Hur stor tillväxten blir påverkar starkt byns utveckling. Enligt de kommunala målen för befolkningstillväxt strävar man till att hålla befolkningsökningen på max 2 % per år i snitt. För Vänös del skulle det här betyda ca 5 personer på tio år. En vision är att det år 2030 skulle bo runt 20 människor på Vänö. Med tanke på servicen i byn skulle en sådan populationstillväxt vara viktig. Men än viktigare skulle vara att hålla en hälsosam åldersstruktur på ön. En population bestående av enbart pensionärer stöder inte en hållbar utveckling.

I och med Vänös läge kan man fundera på om byn kommer att utvecklas i riktning mot en levande by eller en plats där man firar semester och har fritid på. Avståndet till arbetsplatserna i tätorter som Kimito, Salo och Åbo är relativt långa. För att göra det möjligt för folk att vara oftare och längre tider på Vänö bör utbudet på distansarbete absolut öka. Flexibilitet är nyckelordet i planeringen. Det gäller även att ha mångsidiga inkomstkällor och inte stöda hela ekonomin på ett arbete.

5.2.2 Gemenskap

Vänö är en levande by med flera människor boende på ön. Möjligheterna till distansarbete på ön och att bo deltid på ön har vuxit avsevärt. Byn har ekologiska lösningar på energi och vattenförsörjning i mån av möjlighet. Vänös traditioner hålls vid liv med stark bygemenskap och gemensamma tillställningar. I byn finns en önskan om att skapa en naturlig träffpunkt för invånarna genom utvecklingen av utrymmena på Kulturhuset.

Även butiken blir en samlingsplats på sommaren men Kulturhuset kunde ge möjligheten att samlas någonstans året runt, som det är i dag kräver värmningen av den kalla stendelen av huset för stora ansträngningar att hållas varmt året runt.

På sommaren ordnas program som Vänödagen och träbåtsdagen, midsommardans, sitsar, kurser, träffar som förut. Invånarna är aktiva i att själva styra byns utveckling på egna villkor. Men ser positivt på samarbetet med andra öar och kommunen.

På Vänö finns en god byanda. Eftersom antalet invånare i byn är så litet känner de flesta varandra, vilket medför en tryggstämning på ön.

En förutsättning för att bygemenskapen skall finnas också i framtiden är att det skall finnas en mötesplats för byborna, så som Kulturhuset. Viktigt är också att nyinflyttade bybor tas med i bygemenskapen.

5.2.3 Naturen och miljön

Vänö är en levande by med ren, mångfaldig natur och med ett vårdat landskap. Vänö erbjuder dess invånare lugn och frihet. På Vänö är det möjligt att njuta av tystnaden och mörkret. Vänöborna anser det också viktigt att byn i framtiden hålls levande. Samtidigt som naturen och omgivningen skall bevaras och vårdas, skall byborna ha möjlighet till ett aktivt liv. Man skall kunna såväl bo och bygga på Vänö, som röra sig i den natursköna omgivningen. Skyddandet av den värdefulla naturen på Vänö får inte leda till att begränsningarna blir för strikta och att byn får karaktär av ett museum. Öppet landskap förutsätter aktivt jordbruk vilket vi vill uppmuntra. Det är viktigt att se Vänö som ett kulturlandskap var även den mänskliga aktiviteten skall synas. Fåren är ett viktigt redskap i att värna om kulturlandskapet.

6. Konkreta utvecklingsåtgärder för att nå det ideella Vänö

På mötet den 21.11.2009 arbetade två grupper fram några konkreta mål/åtgärder som kommer att hjälpa Vänö att komma så långt det går från mardrömmen och för att närma sig drömmen av det perfekta Vänö. Grupperna valde två teman att arbeta kring: naturen och boendet.

6.1 Naturen: några steg mot hållbar utveckling

Grupp nummer ett ansåg att det skulle vara viktigt att börja använda sig av hållbara energiformer så som vindkraft. Gruppen menar att det handlar mycket om att arbeta med en diskussion mellan fastbosatta och deltidboende gällande till exempel vindkraft. Gruppen tyckte att det visserligen var viktigt att diskutera estetiken kring vindkraften men att den estetiska aspekten inte skulle få ta överhand i diskussionen, det handlade mer om ren energi som har minimerade påföljder när det kommer till naturen på lång sikt. Vikigt för denna del av natur projektet var också att öborna själva skulle kunna producera energin och att detta skulle minska på beroendet av fastlandets service och erbjudande.

Ett annat viktigt område i naturdiskussionen var kulturlandskapet och där mera specifikt ängarna. Gruppen ansåg det bra att det redan gjorts en del ansträngningar att öppna upp nya betesmarker och hålla de gamla öppna. Gruppen ansåg det viktigt att ängarna hålls i bruk och att djuren syns i landskapet, eftersom detta utgör en del av livet på ön.

Diskussionen kring dricksvattnet fick även den plats i naturprojektet. Gruppen tyckte att det kunde vara bra att undersöka möjligheterna med att rengöra havsvatten till dricksvatten. Men att också ta mera tillvara regnvatten än vad det görs för tillfället. Gruppen funderade även över vilken påverkan algerna har då det gäller rengörandet av vattnet och då specifikt de giftiga blågröna algernas roll.

6.2 Boende: att bygga en levande by

Grupp nummer två diskuterade boendet på ön. Ämnet är något som verkar vara viktigt inte bara i Finland utan också annorstädes i den europeiska världen. Det är dessutom ett ämne som oroar många unga öbor eftersom det är många gånger det enda problemet i frågan om att flytta tillbaka till ön.

Vänö har för tillfället på gång ett projekt som heter Alstegen. Föreningen Vänö Vänner startade projektet eftersom det verkade finnas ett intresse för åter- och nyinflyttning till Vänö men husen som tidigare varit året om bosatta har bosatts av deltidboende. Detta projekt är redan på god väg och därför gick diskussionen kring projektet mer in på detaljer än naturprojektet.

Gruppen ansåg det viktigt att ta upp de följande målen som kommer att nås inom en snar framtid. Ett av dessa var vägen till tomten. Tomten ligger rätt så nära byn och en god bit upp på land och därför är en väg bland med det viktigaste som bör göras. Vägen skulle dessutom underlätta resten av byggprocessen. De viktigaste husen att komplettera först är boningshuset nr 1 och allaktivitetshuset. Dessa hus stöder delvis inflyttningen men hjälper även aktiveringen av nyinflyttarna i form av att skapa en plats var man kan driva olika företagsverksamhet. Dessutom ger allaktivitetshuset en möjlighet att ha en samlingsplats var man kan skapa olika fritidsverksamheter. För att få bosättning till Alstegen kan man utannonsera och sprida information genom diverse kanaler.

Alstegen som en ideell helhet jobbar för självförsörjande alternativ samt stöder möjligheten till äldreboende och annat socialboende. Alstegen välkomnar även barnfamiljer och skapar en mötesplats för alla i byn, vilket hjälper att motarbeta socialperiferering och ökar på byns vi-känsla.

Det som behövs efter att Alstegen lyckats med sitt arbete med att välkomna nyinflyttare och återvändare, är tomter eller hus som kan köpas eller arrenderas.

En av de viktigaste sakerna som bör tas i beaktande i Alstegen sammanhanget är att Alstegen som helhet skall integreras i den redan existerande byggemenskapen. Alstegen får inte bli en by i Vänö byn utan att det skall vara en del av byn.

6.3 Tidigare diskussioner kring Vänös framtid

Vänö by har sammankommit tidigare, år 2003-2004 för att få fram en presentation för dåvarande Dragsfjärds kommun om vad Vänö önskar utveckla. På mötena togs olika utvecklingsaspekter upp och styrkor och hot gällande byns framtid diskuterades. Diskussionsdeltagarna visionerade också om hur Vänö kommer att se ut om tio år. Det har snart gått närmare tio år sedan visionerna lades fram. Vissa aspekter har utvecklats sedan dess, andra inte, men idag torde det vara realistiskt att på fem år genomföra följande utveckling, som delvis planerades redan år 2003-2004:

6.3.1 Näringsliv

Lättnader i arbetsgivaravgifterna och bättre stöd till små företag i den yttre skärgården efterlyses. Företagens kontakt till egen kommun har minskat. Systemet med kommunens egen näringsombudsman var bättre än företagsrådgivare som täcker hela regionen. Tidigare hade man som morot också en av kommunen bekostat semesterpeng för småföretag. En liten uppmuntran kunde locka till företagandet i skärgården. Man önskar att turismen styrs på ett hållbart sätt. Man välkomnar företag i småskalig produktion, framför allt i förädling av fisk. Vänö har en isstation och starthallen i Vänö Alstegen kan erbjuda verksamhetsutrymmen.

- Vi organiserar ett möte med planerings- och planläggningsansvariga i kommunen
- Viktigt är att få både gamla och nya bybor med i byggemenskapen

Dessa förslag har diskuterats på Vänö av:

Valborg Venberg
Petra Gripenberg
Joakim Hoffström
Marika Modig
Raoul Berg

Rainer Wenberg
Trudy Wenberg
Gun-May Venberg
Janne Sandberg
Magnus Hoffström
Pirjo Hoffström

6.3.2 Trafik

En fungerande trafik året om till och från ön med tillräckligt många turer är en grundförutsättning. Till det behövs det antingen en förbindelsebåt som klarar också av vintertrafiken eller att man tryggar möjligheten att nå fastlandet över rännen väster om Högsåra på ett tillfredställande sätt, en vinterbro för tyngre trafik och luftkuddefartyg för lättare trafik. (Enligt Högsta Vattendomstolens beslut för bygglov av farled!)

Helikopter varannan dag i veckan anses vara otillräckligt. Det finns också behov för tunga- och bränsletransporter mitt i vintern. Vänöborna anser det viktigt att skoltransporterna ordnas på bästa möjliga sätt till de öar det behövs. En minskning av de nuvarande båtturena godkänns inte.

6.3.3 Bredband

Vänö har börjat skapa möjligheter för ny inflyttning till ön i ett projekt där det byggs både bostads- och arbetsutrymmen. De nya öborna kommer att ha arbetet med sig och därför behövs konkurrenskraftig teknik, som räcker till alla behov också i framtiden. Ett fiberkabelnät kunde byggas inom byn på talko, men en koppling till internet borde kunna ordnas via en fiberkabel också. Man hoppas på en möjlighet att komma via armens kabel t.ex. till Utfors stationen på Utö. Man tror inte att den trådlösa tekniken räcker till i framtiden. På Vänö finns för tillfället tillgång till ADSL anslutningar.

6.3.4 Väg och vägbelysning

Infrastrukturen på ön kräver satsningar och förorsakar rätt stora kostnader för byborna. Man hoppas på kommunalt stöd för en viss % andel av kostnaderna, dock mera än läget är nu. För tillfället är det aktuellt att bygga en farbar byväg och upprätthållandet av denna. Eventuell kunde det vara bra med vägbelysning i framtiden.

6.3.5 Framtidshuset

Vänö Vänner rf har tagit initiativet till en helhet som har gått under arbetsnamn "Framtidshuset" men kommer att heta Vänö Alstegen Ab. Det är frågan om en kombination av tre mindre hyreshus, en starthall och en kombinerad mötes- och kontorsbyggnad. Vi vill erbjuda boende- och arbetsutrymmen för inflyttare och byns företag. Målsättningen är att öka antalet invånare med ca 10 personer under vintertid. Man förväntar sig också att de nya inflyttarna bidrar till en levande och aktiv by. Under ett planeringsprojekt har undersökts hur projektet kan genomföras och ritningar till byggnaderna samt situationsplan har tagits fram.

Ett stort problem är, att vi hade räknat med ett visst offentligt stöd, då byalaget på eget initiativ startat ett så här betydande och vägledande pilotprojekt för att hålla den yttre skärgården levande. Vi

vill ju också med vår modell hjälpa andra byar som har samma behov. Vi har dock blivit bollade från den ena myndigheten till den andra utan resultat. Här förväntar vi, att vi tillsammans med kommunens stöd sätter i gång en process där vi som resultat får även offentliga medel till Vänö Alstegen projektet.

6.3.6 Post/Vänthuset

Huset vid förbindelsebåtsbryggan kräver bredfodring och reparation. Reparationer och upprätthållandet av allmänna bryggor hör till dessa saker också. Mycket görs på talko varje år, men då det är frågan om allmännyttiga saker, skulle ett procentuellt stöd från kommunen hjälpa till att dela bördan jämnare.

6.3.7 Hälsovård

På Vänö tycker man att det är ett minimum att hälsosystemen besöker ön 2 gånger/år. Borde komma vid behov oftare. Av kostnadsskäl har besöken minskat, då det inte mera finns skolskjutsar att åka med och förbindelsebåtssturearna är för glesa. Vi föreslår att det reserveras en liten summa i hennes budget så att det finns möjlighet till dessa hembesök med taxibåt. Man kunde också utveckla ett alarmsystem (kanske via hemtjänst till grannen) om det händer någonting hos ensam boende åldringar så att grannen vet att gå och hjälpa. Kanske det skulle vara möjligt att till ett kompenserat pris ordna kurser i första hjälpen åt intresserade i den yttre skärgården, där professionell hjälp är långt borta.

7. Uppdateringen av byaplanen

För uppdatering av byaplanen utses en arbetsgrupp med representanter för Vänö Vänner, då det anses nödvändigt. Förening håller även ett öga på när planens uppgifter kan anses föråldrade och en uppdatering bör göras. Det är i byns intresse att ha en färskplan tillhand i vidare samarbete med andra föreningar och kommunen.

8. Samarbete med kommunen och skärgårdsnämnden

En del av de statliga skärgårdstilläggen borde investeras i utvecklingen av infrastrukturen och bostäder i den yttre skärgården. Investeringar skulle behövas också för utvecklande av skärgårdsfiske och fiskeförädling mm.

Det fattas en uppföljning av hur pengarna används. Vänöborna önskar att de statliga tillägg, som är ämnade för skärgården, ännu tydligare riktas till skärgården. Med tanke på detta borde man utveckla ett uppföljningssystem i kommunens budget.

Eftersom förhållandena ändras bör kommunens skärgårdsprogram revideras med vissa mellanrum. Det är viktigt att se öarna som en levande helhet som utvecklas och bör så göra för att hållas vid liv. Det är inte i kommunens intresse att se öarna dö och ödeläggas och därför bör det finnas en växelverkan mellan dessa.